

Program izmenjave premogovniških regij EU

Izmenjava med Zasavjem (SI), Moravsko-šlezijским okrajem (CZ) in severno Madžarsko (HU)

exchangeEU

O programu exchangeEU

exchangeEU je program izmenjave za regije v prehodu v Evropski uniji (EU), ki uporabljajo premog, lignit, šoto in naftni skrilavec (premog+). Program je del pobude Premogovne regije v prehodu (CRiT), izvaja pa ga Evropska komisija.

S priznavanjem potrebe po pospešitvi pravičnega in nizkoogljičnega energetskega prehoda v Evropi exchangeEU omogoča sodelovanje in vzajemno učenje med premogovniškimi+ regijami EU, da bi se spodbujalo izvajanje strategij pravičnega energetskega prehoda. Ključni cilj je podpiranje premogovniških+ regije EU pri razogljčenju njihovih energetskih sistemov, hkrati pa z gospodarsko diverzifikacijo in tehnološkimi inovacijami zaščititi delavce in skupnosti.

Tekom programa si sodelujoče regije izmenjujejo izkušnje in sodelujejo pri premagovanju trenutnih izzivov, s katerimi se soočajo v svojih procesih pravičnega prehoda. ExchangeEU tako odpira možnosti za vzpostavitev široke mreže strokovnjakov.

Za sodelovanje je bilo izbranih **18 premogovniških+ regij** v prehodu

postopek ujemanja je prinesel **8 izmenjav**, vključno s 4 pari regij in 4 trikotniki regij.

sodelujoče regije skupaj predstavljajo **12 držav članic EU**: Bolgarija, Češka, Estonija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Poljska, Romunija, Slovaška, Slovenija in Španija

Temelji izmenjave

november–december 2021
Razpis za prijavo in virtualno iskanje partnerjev

Promocija

Prijava

januar 2022
predložitev individualnih ali skupnih vlog

februar–marec 2022
ocenjevanje, izbor in iskanje partnerjev

Ocenjevanje

Začetek delovanja

april 2022
nadaljnji klici in uvodni sestanki

maj–julij 2022
soustvarjanje dnevnega reda in organizacije

Načrtovanje

Izvajanje

junij–oktober 2022
Študijski obiski

julij–oktober 2022
Vrednotenje in razmislek o pridobljenih izkušnjah

Nadaljnje spremljanje

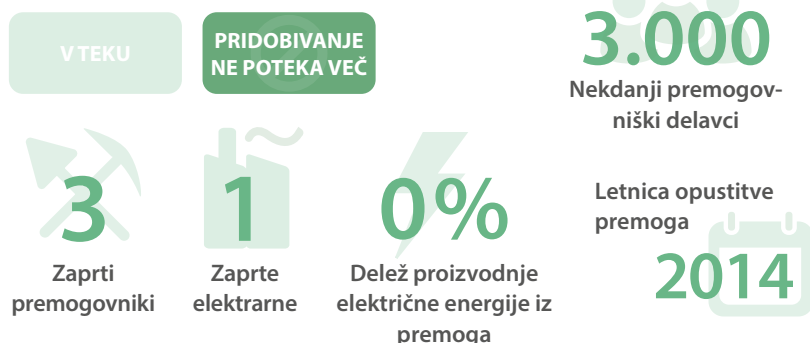
Profili regij

Na poti k pravičnemu prehodu s premoga+

To skupino sestavljajo tri vzhodnoevropske regije, ki so na različnih stopnjah prehoda na pravično energijo: Zasavje je že uspelo postopno opustiti premog. Na severu Madžarske še vedno pridobivajo lignit. Moravsko-šlezijski okraj še naprej pridobiva črni premog.

ZASAVJE (SI)

Stanje postopnega opuščanja črnega premoga (antracit)*

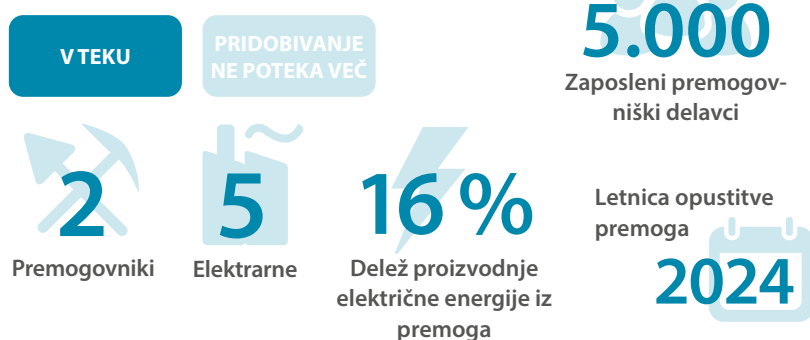

Stanje pravičnega energetskega prehoda

Regionalna razvojna agencija Zasavje trenutno z Evropsko komisijo usklajuje svoj Teritorialni načrt pravičnega prehoda (TJTP). Kmalu bodo objavljeni prvi državni razpisi in začetek projektov. TJTP je usklajen s slovenskim nacionalnim energetskega in podnebnim načrtom ter drugimi ustreznimi razvojnimi dokumenti in strategijami.

MORAVSKO-ŠLEZIJSKI OKRAJ (CZ)

Stanje postopnega opuščanja črnega premoga (antracit)*

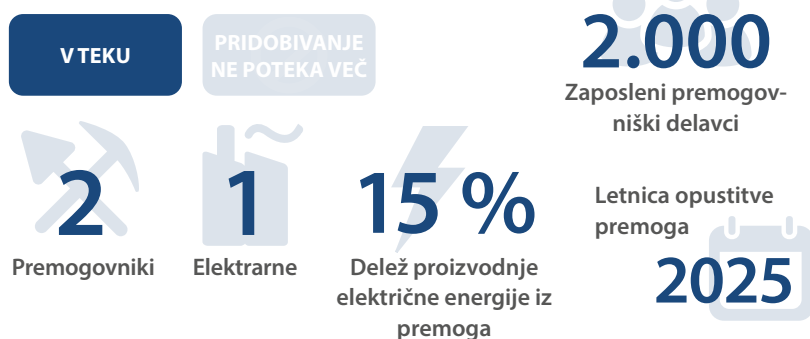

Stanje pravičnega energetskega prehoda

Trinajst strateških in več manjših projektov je pripravljenih za financiranje iz Evropskega sklada za pravičen prehod (JTF). Moravsko-šlezijska agencija za naložbe in razvoj (MSID) pripravlja študije izvedljivosti, eno za strateški projekt in dve za strateška opuščena območja. Vse tri študije izvedljivosti bodo dokončane jeseni 2022, projekti pa bodo na voljo za financiranje.

SEVERNA MADŽARSKA (HU)

Stanje postopnega opuščanja rjavega premoga (lignita)*

Stanje pravičnega energetskega prehoda

TJTP okrožij Borsod-Abaúj-Zemplén in Heves vključuje šest intervencijskih ukrepov, ki temeljijo na potrebah regij. Osrednje teme so preusposabljanje in izpopolnjevanje delavcev, zelena gospodarska diverzifikacija, inovativne rešitve za shranjevanje energije, stanovanjska energija, zelena mobilizacija in trajnostna raba zemljišč.

* Vse informacije, ki so jih posredovali predstavniki regij

Glavni izzivi

- Podpirati podjetja pri zaposlovanju nekdanjih delavcev v premogovnikih in povečati njihovo dodano vrednost, zlasti v zvezi z lokalnimi malimi in srednje velikimi podjetji.
- Zmanjšanje energetske revščine in odvisnosti od premoga
- Razširitev lokalne infrastrukture in spodbujanje kulturnih dejavnosti v nekdanjih premogovnih mestih in vaseh.
- prepričati državljane, da sodelujejo pri prehodu, vključno z mladimi in civilno družbo.

Osrednje teme

Upravljanje in strategija prehoda

Glavni skupni izzivi, ugotovljeni v tej izmenjavi, so bili operacionalizacija teritorialnih načrtov pravičnega prehoda (TJTP) in vključevanje zainteresiranih strani v proces. Delegati so preučevali, kako povečati učinkovitost TJTP in okrepiti participatorne procese na terenu, npr. s spodbujanjem sodelovanja skupnosti in javno-zasebnih partnerstev.

Infrastruktura in trajnost lokacije

Osrednji del izmenjave mnenj je bilo vprašanje, kaj narediti z rudarskimi območji po zaprtju obrata. Delegati so si izmenjali dragocene informacije o ponovni uporabi območij po rudarjenju, na primer s preoblikovanjem v rekreacijska območja ali razvojem novih poslovnih con. Izmenjane so bile tudi ideje za uporabo obnovljivih virov energije na nekdanjih rudniških območjih.

Študijski obisk v Zasavju, Slovenija - program in zanimivosti na kraju samem

1. in 2. junija 2022 so Zasavje (SI) obiskali delegati iz severne Madžarske (HU) in Moravsko-šlezijske regije (CZ), da bi izmenjali izkušnje o pravični tranziciji. Prvi dan je bil namenjen izmenjavi tehničnega znanja in praktičnih izkušenj, povezanih z dvema glavnima izzivoma na področju pravičnih energetskih prehodov: operacionalizacijo TJTP in vključevanjem zainteresiranih strani. Namen prve delavnice je bil zbrati ideje in dobre prakse za zmanjšanje birokracije, podpirati velika podjetja in razogljčiti javni krajevni prevoz za vsako sodelujočo regijo. Med drugo skupinsko dejavnostjo so udeleženci opredelili deležnike, s katerimi je najtežje sodelovati, in viharili možgane o boljših načinih za njihovo vključitev v proces pravičnega prehoda.

Med izmenjavo so udeleženci obiskali več projektov prehoda na pravično energijo v Zasavju: ponovno naturalizirano nekdanje rudarsko območje, največjo slovensko sončno elektrarno z instalirano močjo 3 MW, visokotehnološko podjetje Dewesoft in bližnji podjetniški inkubator Katapult - najuspešnejši v vsej državi -, virtualni rudarski muzej, ki z multimedijem prikazuje rudarsko zgodovino območja, ter občino Hrastnik s programom energetske skupnosti, ki je še posebej usmerjen v pomoč prebivalcem z nižjimi dohodki.

Fotografiral George Stiff, ICLEI Europe

Strokovnjaki so razpravljali o slovenskih in čeških izkušnjah, da bi pomagali pri premagovanju madžarskih izzivov.

Delegati obišejo oživljeno območje Ruaradi, nekdanji rudnik premoga, ki je zdaj priljubljeno rekreacijsko območje.

ZASAVJE (SI)

Stanje	Regija obiskovalka	Regija gostiteljica
Glavni udeleženci	Regionalna razvojna agencija Zasavje; občine Zagorje ob Savi, Trbovlje in Hrastnik; Gospodarska zbornica Zasavje; Virtualni muzej rudarstva 4.Dritl; podjetje Dewesoft za strojno opremo; start-up inkubator Katapult	
Skupna spoznanja	Gradnja sončnih elektrarn; diverzifikacija gospodarstva	

MORAVSKO-ŠLEZIJSKI OKRAJ (CZ)

Stanje	Regija obiskovalk	Regija gostiteljica
Glavni udeleženci	Moravsko-šlezijska agencija za investicije in razvoj (MSID)	
Skupna spoznanja	Ponovna uporaba rudnikov	

SEVERNA MADŽARSKA (HU)

Stanje	Regija obiskovalk	Regija gostiteljica
Glavni udeleženci	Sekretariat Madžarske komisije za premog; Gospodarska in industrijska zbornica županije Heves; Občina Visonta; Madžarsko nacionalno ministrstvo za inovacije in tehnologijo.	
Skupna spoznanja	Mobilnost v nekdanjih premogovniških regijah	

Pridobljena znanja

- ✓ močna in podrobna ocena potreb na začetku vsakega procesa pravičnega energetskega prehoda je lahko ključna sestavina načrtovanja, ki je ne smemo zanemariti.
- ✓ Ekosistemi za zagonska podjetja, ki jih v najboljšem primeru spodbujajo podjetniški inkubatorji in/ali močna in inovativna tehnološka podjetja, lahko pomembno prispevajo h gospodarski diverzifikaciji, zato jih je treba dejavno vključiti v prizadevanja za pravičen prehod.
- ✓ Rudarstvo je pomemben del lokalne dediščine. Ohranjanje te dediščine, npr. v muzejih, na festivalih in razstavah, spodbuja bolj diferenciran pogled na pravičen prehod in lahko prispeva k njegovemu sprejemanju.
- ✓ Izzivi v različnih premogovniških+ regijah EU so si presenetljivo podobni. Oblike in programi izmenjave lahko pomagajo preprečiti ponavljanje istih napak in omogočajo koristi od vzajemnega učenja.

Praktična priporočila

- + spodbujanje in nadgrajevanje medregionalnih povezav za izmenjavo znanja in vzajemno učenje.
- + Aktivno upravljanje postopkov pravičnega prehoda od začetka do konca, vključno s pregledno dodelitvijo odgovornosti in jasnim časovnim načrtom.
- + Organiziranje ključnih deležnikov v regiji in oblikovanje koalicije voljnih.
- + Zapiranje rudnikov, saj del procesa pravičnega prehoda zahteva jasne načrte za podporo prej zaposlenim rudarjem (npr. s prekvalifikacijo), da bi se izognili višjim stopnjam brezposelnosti.
- + Pravični prehod je treba izvajati s smiselnim sodelovanjem javnosti.

“Z exchangeEU se bodo udeleženci lahko povezali s podobno mislečimi iz drugih premogovniških regij in si tako razširili obzorja.”

Martin Šikovc, Regionalna razvojna agencija Zasavje, Slovenija

“Lepo je bilo spoznati ljudi iz drugih premogovniških regij, ki razmišljajo enako in so enako navdušeni nad to temo kot jaz.”

Dr. Zsuzsa Piskóti-Kovács, Sekretariat Komisije za premog, Madžarska

exchangeEU je del pobude za *premogovne regije v prehodu (CRiT)*